

ΣΕΝΑΡΙΟ

«Ο Λάζαρος»:
Ένα απορριφθέν σενάριο
των
Δημήτρη Αυγερινού
και
Λάκη Παπαστάθη

Μαρία Χάλκου

(Έρευνα, σχόλιο)

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ο «Λάζαρος» (1968) είναι ένα αδημοσίευτο σενάριο των Δημήτρη Αυγερινού και Λάκη Παπαστάθη¹ που προοριζόταν για μικρού μήκους ταινία με σκηνοθέτες τους ίδιους, πρωταγωνιστή τον Σταύρο Χριστοφίδη και τόπο γυρισμάτων την Αθήνα. Σε μια εποχή που η μικρού μήκους άνθιζε ανοίγοντας χώρο σε τολμηρές θεματολογίες και καλλιτεχνικούς πειραματισμούς, ο Αυγερινός και ο Παπαστάθης, έχοντας ήδη συνεργαστεί στο μικρού μήκους (ημι)ντοκιμαντέρ *Οι περιπτώσεις του Όχι* (1965) με πρωταγωνιστή τον Χριστοφίδη, ετοίμαζαν με τον «Λάζαρο» ένα επόμενο βήμα, στη μυθοπλασία αυτή τη φορά.²

Ο «Λάζαρος» κατατέθηκε προς έγκριση στη δικτατορία, στις 14 Μαρτίου 1968, χωρίς όμως να γυριστεί, αφού τελικά δεν έλαβε άδεια λήψης σκηνών. Απορρίφθηκε από την Επιτροπή Ελέγχου Κινηματογραφικών Ταινιών και Θεατρικών Έργων ένα μήνα αργότερα, στις 9 Απριλίου 1968, με μια προσχηματική

---

¹«Ο Λάζαρος», ΓΑΚ, Κ.Υ., Αρχείο Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών, κιβ.185, φ. «1. ΑΡΧΕΙΟΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΚΙΝ/ΚΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ ΣΥΝ. 9/4/68 & 16/4/68».

² Το 1968 Αυγερινός και Παπαστάθης γύρισαν επίσης τη μικρού μήκους μυθοπλασίας *Οδός Ερμού* 28.

αιτιολογία ενδεικτική της αντίληψης περί χρήσιμης και αισιόδοξης τέχνης στην υπηρεσία διαμόρφωσης υγιών στάσεων απέναντι στην κοινωνία:

Πρόκειται περί αντικοινωνικού έργου, πεσιμιστικού εν τω συνόλω του και πεισιθανάτου. Δεν προάγει την Τέχνην και ουδέν καλόν έχει να προσφέρει εις το κοινόν. Αντιθέτως καλλιεργεί συναισθήματα απαισιοδοξίας και εχθρότητος της κοινωνίας.³

Κεντρικός ήρωας της ιστορίας είναι ο Λάζαρος, ένας φαινομενικά τακτοποιημένος μεσήλικας μικροαστός: δημόσιος υπάλληλος, τηλεφωνητής σε τράπεζα, θρησκευόμενος και εθνικόφρων. Εργάζεται απομονωμένος σε ένα γυάλινο κουβούκλιο, αποστειρωμένος και έγκλειστος σαν μέσα σε γυάλα, πειθαρχημένο γρανάζι ενός μηχανισμού τον οποίο υπηρετεί αγόγγυστα. Ο ορίζοντας των προσδοκιών του δεν εκτείνεται πέρα από την εξασφάλιση μιας καλής σύνταξης, της αποδοχής των ανωτέρων του και της εκτίμησης των γειτόνων. Ο Λάζαρος είναι καθώς πρέπει: κάνει τον σταυρό του, αν και βιαστικά, όταν περνά μπροστά από την εκκλησία· στην παρέλαση της 28^{ης} Οκτωβρίου κρατάει σημαία και χειροκροτεί μέσα στο πλήθος· βοηθά τον ανάπηρο γείτονά του. Ωστόσο, ο Λάζαρος βαθύτερα δεν ενδιαφέρεται για τους άλλους: αδιαφορεί για τα θύματα ενός συνταρακτικού ναυαγίου που μεταδίδουν οι ειδήσεις και σπεύδει να ακούσει την αγαπημένη του ραδιοφωνική εκπομπή.

Υπάρχει και το πεδίο του φαντασιακού, των καταπιεσμένων επιθυμιών, του φόβου και των ενοχών. Ο Λάζαρος διάγει παράλληλο βίο – αληθινό ή φαντασιακό – που σηματοδοτεί την ανάγκη εξόδου από τα όρια μιας ζωής εγκλωβισμένης στον καθωσπρεπισμό. Επισκέπτεται τακτικά μία πόρνη από τη μορφή της οποίας κατατρύχεται καθώς τη συναντά γύρω του, στις αφίσες του δρόμου ή, ντυμένη μοντέρνα, στη λιμουζίνα ενός επισήμου με σοφέρ και συνοδεία περιπολικού. Οι γυναίκες γι' αυτόν περιορίζονται σε απολύτως στερεοτυπικούς ρόλους: πόρνη, μητέρα, σύζυγος, σταρ/μοντέλο της αφίσας, λαμπερή συνοδός αυτού που κατέχει πλούτο και εξουσία. Η πόρνη δίνει τη μορφή της στις γυναίκες εκτός της μητέρας, που δεν εικονοποιείται ποτέ, και μιας άχρωμης τριαντάχρονης γυναίκας που ο Λάζαρος παρατηρεί στον δρόμο κρυφά. Όμως αυτή η «αδιάφορα καθημερινή» γυναίκα, που τον αγνοεί, πυροδοτεί μια φαντασίωση οικογενειακής ζωής, τρυφερής αλλά μικροαστικής και μίζερης, λες και ο Λάζαρος δεν μπορεί να φαντασιωθεί κάτι το πραγματικά υψηλό, δεν μπορεί ούτε έτσι να υπερβεί τον μικροαστισμό του. Η μητέρα, από την άλλη, είναι μια ασώματη φωνή από το παρελθόν,

³ «Επιτροπή Ελέγχου Κιν/φικών Ταινιών και Θεατρικών Έργων, Συνεδρίασις της 9^{ης} Απριλίου 1968», ΓΑΚ, Κ.Υ., Αρχείο Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών, κιβ.185, φ. «1. ΑΡΧΕΙΟΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΚΙΝ/ΚΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ ΣΥΝ. 9/4/68 & 16/4/68».

κακοηχογραφημένη σαν μια κακόφωνα εγγεγραμμένη φωνή στο υποσυνείδητό του, που κανονίζει τη ζωή του ως παιδιού και το μέλλον του ως ενηλίκου.

Εκτός από τις διαφορετικές εκδοχές της γυναίκας δύο ακόμα στοιχεία έχουν μια επίμονη, επαναλαμβανόμενη παρουσία στο σενάριο: τα περιπολικά της αστυνομίας που διασχίζουν με ταχύτητα τους δρόμους σφυρίζοντας «δαιμονιακά» και οι ανάπηροι. Ανάπηροι σε αμαξίδια, με κομμένο πόδι, ανάπηροι πολέμου που παρελαύνουν. Και τα δύο – εκτός από κοινωνικοπολιτικό σχόλιο για την ασφυκτική αστυνόμευση και τα ανεπούλωτα τραύματα του πολέμου – λειτουργούν ως εσωτερικές προβολές του ήρωα, δίνουν μορφή στις φοβίες ενός ανθρώπου με παραλυτικό άγχος, φοβισμένου ότι παρεκκλίνει από τους κανόνες, ενοχικού, στερημένου, ανάπηρου συναισθηματικά και με ακρωτηριασμένη ζωή. Όταν το ραδιόφωνο μεταδίδει την είδηση μιας διάρρηξης χωρίς κλοπιμαία και ένας άγνωστος τον αναζητά στο σπίτι, ο Λάζαρος ανησυχεί, αντιδρά ως ένοχος. Τρομαγμένος τρέχει στους δρόμους να ξεφύγει από τα περιπολικά που τον καταδιώκουν – ή νομίζει ότι τον καταδιώκουν – στο σκοτάδι. Ο Λάζαρος, που βιώνει έναν ρεαλιστικό εφιάλτη, δεν είναι προνομιούχος. Είναι ένα ακόμα θύμα των κοινωνικών συμβάσεων, κάποιος που έχασε την παιδική του ηλικία και τις προκλήσεις της ενήλικης ζωής. Είναι ένας άνθρωπος που συντρίβεται από τον μικροαστισμό του.

Το σενάριο, που θεματικά, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι συνομιλεί υπόγεια με τον *Δράκο* (1956) του Νίκου Κούνδουρου, είναι ελλειπτικό, με σύνθετη αφηγηματική δομή, σουρεαλιστικά στοιχεία, οξύτατη κριτική ματιά στις μικροαστικές συνήθειες και στις εθνικοπατριωτικές εκδηλώσεις, δυσερμήνευτα σημεία και αιγιματικό τέλος. Είναι ένα δείγμα των θεματικών αλλά και των μορφικών και αφηγηματικών πειραματισμών μιας ανερχόμενης νέας γενιάς κινηματογραφιστών στα πρώτα βήματά της, λίγο πριν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, που πολύ σύντομα θα συγκροτήσει, επίσημα πια, αυτό που ονομάζουμε Νέος Ελληνικός Κινηματογράφος.

Ο «Λάζαρος» παρατίθεται στην πρωτότυπη μορφή του με ελάχιστες, παρεμβάσεις σε ορθογραφικές και τυπογραφικές αβλεψίες. Κατά τα πρότυπα των σεναρίων της εποχής είναι χωρισμένος σε δύο στήλες, την αριστερή με τα περιγραφικά μέρη και τις σκηνοθετικές/τεχνικές οδηγίες, και τη δεξιά που παραθέτει διαλόγους και ήχους. Ωστόσο, και κατά παρέκκλιση από τον κανόνα, πολλά ηχητικά στοιχεία περιλαμβάνονται στην πρώτη στήλη, ενώ επιπλέον δεν ακολουθείται ο τυπικός χωρισμός των σκηνών, οι οποίες δεν είναι αριθμημένες και διακριτές, αλλά παρατάσσονται η μία μετά την άλλη σαν ένα συνεχές.

Ο ΛΑΖΑΡΟΣ

Μοντάζ σίκουανς Τραπέζης. (Έντονος ρυθμός πλάνων μικρών σε μέγεθος και διάρκεια με ρυθμική ανάπαυλα το γενικό ενός δρόμου μιας συνοικίας των Αθηνών).

Οπτικό μέρος της Μοντάζ-σίκουανς.

Περιστρεφόμενη πόρτα εισόδου.
Αριθμομηχανές-Γραφομηχανές.
Μεγάλο ρολόι του τοίχου.
Σφραγίδα που πέφτει σαν έμβολο.
Τηλέφωνα-αριθμοί θυρίδων-χέρια που ανταλλάσσουν χαρτιά.
Γενικό συνωστισμού μπροστά στις θυρίδες.
Σαν ένα απλό πλάνο-στοιχείο,
ο ήρωας της ταινίας, τηλεφωνητής της Τραπέζης, απομονωμένος μέσα σ' ένα γυάλινο κουβούκλιο, σε ένταση εργασίας, σηκώνει τα τηλέφωνα απαντώντας, συνδέοντας και αποσυνδέοντας τα τηλέφωνα απ' τις θυρίδες.

Ενδιαμέσως όλων των παραπάνω πλάνων, επαναλαμβάνεται ο συνοικιακός δρόμος τρεις φορές με ρυθμό και ατμόσφαιρα ηρεμίας. Είναι δειλινό και ο τηλεφωνητής βαδίζει αργά με ευχάριστη διάθεση.

Ο τηλεφωνητής κατεβαίνει από το αστικό λεωφορείο της γραμμής στον ήδη γνωστό συνοικιακό δρόμο.

Η διάθεσή του είναι και πάλι ευχάριστη. Ενώ βαδίζει ακούγεται OFF ο ίδιος, με ύφος και τόνο συζητήσεως και προπαντός με επίφαση βολεμένου ανθρώπου.

...Έχω 25 χρόνια υπηρεσία στην Τράπεζα...
θα εξασφαλίσω καλή σύνταξη.....
.....
Είμαι δημόσιος υπάλληλος.....όλοι μ'
εκτιμούν .. (εμπιστευτικά).. Ο διευθυντής μου είπε χαρακτηριστικά πως ...

Η τελευταία του φράση κόβεται απότομα από μια γυναικεία φωνή.

...Η σειρά σας κύριε.

ενώ σ' ολόκληρη φιγούρα φαίνεται σε φωτογραφία αφίσας μια γυναίκα που εκ' των υστέρων θα αποδειχθεί ότι είναι η ίδια εξωτερικά με

την πόρνη.

Πολύ χαμηλά ακούγεται ένα μελοδραματικό παλιό τραγούδι σε ρυθμό βαλς. Υποκειμενικό κάδρο του Λάζαρου (αυτό είναι το όνομα του τηλεφωνητή) και πλησίασμα στην γυναίκα της αφίσας μέχρι πρώτο κάδρο.....

Ο Λάζαρος συνεχίζει να βαδίζει στον δρόμο.

Περνά μια εκκλησία κάνοντας γρήγορα-γρήγορα τον σταυρό του.

Διαπιστώνει ότι του λύθηκε το κορδόνι του παπουτσιού του. Το δένει.

Βγάζει το τεράστιο μαντήλι του.

Φυσά τη μύτη του.

Μια γυναίκα γύρω στα 30 απομονώνεται απ' τη μηχανή σε μέσο κάδρο (από γενικό σε μέσο). Η μηχανή την παρακολουθεί, ενώ αυτή στέκεται μπροστά στις αφίσες του δρόμου (στην αφίσα υπάρχει πάντα η ίδια γυναίκα που συναντήσαμε προηγουμένως), ή στις βιτρίνες των μαγαζιών.CUT.

Η εμφάνιση της γυναίκας πρέπει να είναι καθημερινή, μικροαστική.

Αμέσως μετά την γυναίκα δείχνεται ένα ανεξάρτητο πλάνο ηλιοβασιλέματος. Πάνω σ' αυτήν την εικόνα όχι αμέσως αλλά αφού συνειδητοποιηθεί από τον θεατή-ακούγεται ο λόγος μιας γυναίκας..... Η επίσκεψη στοιχίζει 55.

Η φράση της γυναίκας μπερδεύεται με το ίδιο μελοδραματικό τραγούδι που ακούγεται προηγουμένως. Το τραγούδι φαίνεται πολυπαιγμένο γιατί η απόδοση του δίσκου δεν είναι καλή. Ο Λάζαρος στο δωμάτιο της πόρνης που είναι ίδια με την γυναίκα της αφίσας. Ο Λάζαρος είναι γυμνός από τη μέση κ' επάνω.

Με έκπληξη..... Η επίσκεψη;

Ο Λάζαρος ντυμένος στο διάδρομο του πορνείου πληρώνει τη γριά.....

ΓΡΙΑ: Να μας ξανάλθετε κύριε Λάζαρε.

Ένα περιπολικό της αστυνομίας διασχίζει τον γνωστό μας δρόμο με ταχύτητα ενώ η σειρήνα του σφυρίζει δαιμονιακά. Ο Λάζαρος βοηθάει έναν ανάπηρο γείτονά του ν' ανέβει τα τρία σκαλοπάτια της αυλής του σπιτιού του. Ο ανάπηρος είναι καθισμένος σ' ένα χειροκίνητο αναπηρικό καροτσάκι. Ο ανάπηρος χαμογελάει στον Λάζαρο. Φαίνεται πως γνωρίζονται.

Στην είσοδο της αυλόπορτας ένας σκύλος που δεν γαυγίζει.

Βγαίνοντας απ' την αυλή ο Λάζαρος βλέπει την ίδια γυναίκα των 30 χρόνων με την τσάντα στο χέρι.

Πάνω στην εικόνα της γυναίκας που εξακολουθεί να είναι αδιάφορα καθημερινή και οπωσδήποτε αγνοεί εντελώς τον Λάζαρο -άλλωστε δεν τον γνωρίζει- ακούγεται η φωνή του Λάζαρου OFF.....

.....Το πρωί άργησες να ξυπνήσεις.....
.....δε μου ετοίμασες καφέ πριν φύγω.....και τα παπούτσια μου ήταν αγυάλιστα. ....

.....
.....Το βράδυ θα πάμε σινεμά...παίζει ένα φιλμ που γυρίστηκε στη Ζούγκλα.

Ολόκληρος ο παραπάνω λόγος λέγεται με κάποιο παράπονο. Ουσιαστικά όμως τρυφερά. Είναι σαν μια συζήτηση μικροαστικής οικογένειας.

Ενδιαμέσως των πλάνων της άγνωστης-γνωστής του γυναίκας πλάνα κοντινά του Λάζαρου που την παρακολουθεί με το βλέμμα του.

Στη μια πλευρά του δρόμου ένας τοιχοκολλητής κολλάει στον τοίχο αφίσες της ίδιας πάλι κοπέλας.

Για μια στιγμή ο τοιχοκολλητής βγάζει το τεράστιο μαντήλι του και σκουπίζει τη μύτη του.

Ο Λάζαρος βγάζει κι αυτός το μαντήλι του σκουπίζει τη μύτη του.

Ξαναπερνά απ' την εκκλησία κάνοντας

γρήγορα-γρήγορα το σταυρό του.
Ο Λάζαρος βαδίζει προς το περίπτερο της
γωνιάς.

Ο Περιπτεράς έχει μπροστά του ένα μικρό
τρανζίστορ και ακούει προσηλωμένος τα
τελευταία συνταρακτικά νέα.....

Περί την 23:30 χθες το
επιβατικόν πλοίον ΔΕΛΦΙΝ εβυθίσθη
κατόπιν σφοδράς θαλασσοταραχής.

ΛΑΖΑΡΟΣ: Δυο ξυραφάκια και μια
ασπιρίνη μπάρμπα Θόδωρε.

ΘΟΔΩΡΟΣ: Τα κύματα ήταν βουνά κυρ
Λάζαρε.

.....καθ' όλην την διάρκειαν της
νυχτός κατεβλήθησαν προσπάθειαι
δια την διάσωσιν των ναυαγών...

ΛΑΖΑΡΟΣ: (κοιτάζοντας το ρολόι του)
ακριβώς αυτή την ώρα ο άλλος
σταθμός μεταδίδει την εκπομπή των

....

ΘΟΔΩΡΟΣ: Το πλοίο έσπασε σαν
καλάμι...τα κύματα ήταν βουνά κυρ
Λάζαρε..... πλήθος συγγενών
των ναυαγών συνεκεντρώθησαν εις τα
πρακτορεία του λιμένος του
Πειραιώς..... μεταδίδομεν
ηχογραφημένο ρεπορτάζ.

Ένα τεράστιο υπερπολυτελές
αυτοκίνητο περνάει δίπλα τους
απ' το δρόμο. Στο πίσω κάθισμα
ο Λάζαρος προλαμβάνει και
ξεχωρίζει μια νέα γυναίκα ντυμένη
μοντέρνα που και πάλι είναι η ίδια
η γυναίκα της αφίσας. Το αυτοκίνητο
οδηγεί ένας οδηγός με πηλίκιο και
μπλε φορεσιά.

Το αυτοκίνητο τρέχει με μεγάλη τα-
χύτητα.

Πίσω απ' το αυτοκίνητο τρέχει κι'
αυτό με ταχύτητα ένα περιπολικό της
αστυνομίας και πάλιν σφυρίζοντας.

Ο Λάζαρος στην παρέλαση της 28^{ης}
Οκτωβρίου.

Φανερά ικανοποιημένος απ' το θέαμα
κρατάει μια σημαία και χειροκροτεί
ζωηρά. Είναι στην κυριολεξία σφηνω-

μένος μέσα στην πολυκοσμία.
 Απ' τα μεγάφωνα ακούονται εμβατή-
 ρια.
 Δείχνονται σκηνές παρελάσεως (σχολεία,
 στρατός-άρματα μάχης-ανάπηροι).
 Τη στιγμή που οι ανάπηροι περνούν
 από μπροστά του διαπιστώνει πως ο
 διπλανός του μένει ασυγκίνητος.

ΛΑΖΑΡΟΣ: Μισή ώρα τώρα δεν χειρο-
 κρότησες ούτε μία φορά.

Ο Διπλανός του τον κοιτάζει
 ανέκφραστα, γυρίζει την πλάτη και
 προσπαθεί μέσα στον κόσμο να βρει
 διέξοδο.
 Απομακρυνόμενος λίγο ο Λάζαρος
 διακρίνει ότι του λείπει το ένα
 πόδι.

Η μηχανή σκοπεύει με τηλεφακό τους αναπήρους της παρελάσεως.

Ανεξάρτητα πλάνα κηδείας.
 Ο νεκρός φέρεται στα χέρια.
 Ακολουθούν λίγα άτομα πίσω απ'
 τους ιερείς. Οι περισσότεροι
 είναι γέροι. Κανείς δεν κλαίει.
 Η κηδεία περνά σιωπηλά χωρίς
 κανένα θόρυβο ή μουσική υπόκρουση.
 Ο Λάζαρος περνάει την αυλόπορτα
 του σπιτιού του.
 Από το αντικρινό παράθυρο μια
 γριά γειτόνισσα του φωνάζει:

ΓΡΙΑ: Κύριε Λάζαρε σας ζητήσανε
 πριν από λίγο.
 ΛΑΖΑΡΟΣ: (με φανερή έκπληξη,
 σχεδόν φόβο) Με ζήτησαν; Λέγομαι
 Λάζαρος Μανωλίδης..με ζήτησαν;

Ο Λάζαρος τρέχει προς την πόρτα
 του δωματίου του ενώ ακούγεται
 το αστυνομικόν δελτίον.....

Σήμερα την 5:30 απογευματινήν
 εις την επί της οδού ΦΑΙΑΚΩΝ 29
 οικίαν εισήλθον άγνωστοι
 διαρρήκτες ...καίτοι τα
 αντικείμενα της οικίας
 ηρευνήθησαν υπό των διαρρηκτών
 ουδέν διεπιστώθη ότι ελλείπει. Η
 αστυνομία μελετά τα αίτια της
 μυστηριώδους αυτής ενεργείας.

Παρεμβάλλονται ορισμένα πλάνα
Τραπέζης στην οποία εργάζεται
(τμήμα μοντάζ-σίκουανς αρχής
της ταινίας).

Βραδυνό: Ενώ ο Λάζαρος βαδίζει
στο δρόμο, ένα αυτοκίνητο φρενά-
ρει απότομα μπροστά του. Είναι το περιπολικό
της αστυνομίας. Ο Λάζαρος φωτίζεται
σε μέσο κάδρο απ' τα φανάρια του αυτό-
κινήτου. Το πρόσωπό του έχει μια σύσπαση
φόβου. Ακουστικά εκείνη τη στιγμή
υπάρχει μια γυναικεία φωνή η μητέρα του-
που είναι μαγνητοφωνημένη κατά πολύ άσχημο
τρόπο.....ΦΩΝΗ: Σε λίγο καιρό τα σχολεία

έχουν διακοπές και θα πάμε στο
σπίτι μας στην εξοχή. Το παιδί
πρέπει να ξεκουρασθεί.....μόνο
που τώρα θα πρέπει να σκεπτόμαστε
και το μέλλον του...

Ο Λάζαρος αρχίζει να τρέχει, να
τρέχει, να κρύβεται. Τα περιπολικά
σφυρίζουν. Μοντάζ έντονης δράσης.

Ο γνωστός ανάπηρος μόνος στο δρόμο γυρίζει αργά-αργά τις ρόδες του
χειροκίνητου αμαξιού του.